

Śoḍaśa-granthāḥ of Vallabhācārya

The source of the following text is James D. Redington's
*The Grace of Lord Krishna:
The Sixteen Verse-Treatises (Śoḍaśagranthāḥ) of Vallabhacharya*
(Delhi: Sri Satguru Publications, 2000)

(Input by Robert Gafrik)

1. Yamunāṣṭakam

namāmi yamunām ahaṁ sakala-siddhi-heturṁ mudā
murāri-pada-paṅkaja-sphurad-amanda-reṇūtkāṭām |
taṭastha-nava-kānana-prakāṭa-moda-puṣpāmbunā
surāsura-supūjita-smara-pituḥ śriyaṁ bibhratīm ||1||

kalindi-giri-mastake 'patad amanda-pūrojjvalā
vilāsa-gamanollasat-prakāṭa-gaṇḍa-śaillonatā |
sa-ghoṣa-gati-danturā samadhirūḍha-dolottamā
mukunda-rati-var dhinī jayati padma-bandhoḥ sutā ||2||

bhuvanṁ bhuvana-pāvanīm adhigatām aneka-svanaiḥ
priyābhir iva sevitām śuka-mayūra-haṁsādibhiḥ |
taraṅga-bhuja-kaṅkaṇa-prakāṭa-muktikā-vālukā-
nitamba-taṭa-sundarīm namata kṛṣṇa-turya-priyām ||3||

anata-guṇa-bhūṣite śiva-viriñci-deva-stute
ghanādhana-nibhe sadā druva-parāśārābhīṣṭade |
viśuddha-mathurā-taṭe sakala-gopa-gopī-vṛte
kṛpā-jaladhi-saṁśrite mama manaḥ-sukhaṁ bhavāya ||4||

yayā caraṇa-padmajā mura-ripoḥ priyambhāvukā
samāgamanato 'bhavat sakala-siddhidā sevitām |
tayā sadṛṣatām iyāt kamalakājā sa-patnīva yad
dhari-priya-kalindayā manasi me sadā sthiyatām ||5||

namo 'stu yamune sadā tava caritram aty-dbhutaṁ
na jātu yamayātanā bhavati te payaḥ-pānataḥ |
yamo 'pi bhaginī-sutān katham u hanti duṣṭān api
priyo bhavati sevanāt tava harer yathā gopikāḥ ||6||

mamāstu tava sannidhau tanu-navatvam etāvātā
na durlabhatamā tatir mura-ripau mukunda-priye |
ato 'stu tava lālanā suradhunī param saṅgamāt
tavaiva bhuvi kīrtitā na tu kadāpi puṣṭi-sthitaiḥ ||7||

stutiṁ tava karoti kaḥ kamalajā-sa-pati-priye
harer yad anusevayā bhavati saukhyam āmokṣataḥ |
iyam tava kathādhikā sakala-gopikā-saṅgama-
smara-śrama-jalānibhiḥ sakala-gātrajaiḥ saṅgamaḥ ||8||

tavāṣṭakam idam mudā paṭhati sūra-sūte sadā
samasta-durita-kṣayo bhavati vai mukunde ratiḥ |
tayā sakala-sidhayo mura-ripuś ca santuṣyati
svabhāva-vijayo bhaved vadati vallabhaḥ śrī-hareḥ ||9||

2 Bāla-bodhaḥ

natvā hariṁ sadānandaṁ sarva-siddhānta-saṅgrahaṁ |
bāla-prabodhanārthāya vadāmi suviniścitaṁ ||1||

dharmārtha-kāma-mokṣākhyāś catvāro 'rthā manīṣiṇām |
jīveśvara-vicāreṇa dvidhā te hi vicāritāḥ ||2||

alaukikās tu vedoktāḥ sādhyā-sādhana-samyutāḥ |
laukikā ṛṣibhiḥ proktās tathaiveśvara-śikṣayā ||3||

laukikāms tu pravakṣyāmi vedād ādyā yataḥ sthitāḥ |
dharma-śāstrāṇi nītiś ca kāma-śāstrāṇi ca kramāt ||4||

tri-varga-sādhakānīti na tan-nirṇaya ucyate |
mokṣe catvāri śāstrāṇi laukike parataḥ svataḥ ||5||

dvidhā dve dve svatas tatra sāmkhya-yogau prakīrtitau |
tyāgātyāga-vibhāgena sāmkhye tyāgaḥ prakīrtitaḥ ||6||

ahantā-mamatā-nāśe sarvathā nirahaṅkṛtau |
svarūpa-stho yadā jīvaḥ kṛtārthaḥ sa nigadyate ||7||

tad-arthaṁ prakriyā kācit purāṇe 'pi nirūpitā |
ṛṣibhir bahudhā proktā phalam ekam abāhyataḥ ||8||

atyāge yoga-mārgo hi tyāgo 'pi manasaiva hi |
yamādayas tu kartavyāḥ siddhe yoge kṛtārthatā ||9||

parāśrayeṇa mokṣas tu dvidhā so 'pi nirūpyate |
brahmā brāhmaṇatām yātas tad-rūpeṇa susevyate ||10||

te sarvārthā na cādyena śāstraṁ kiṁcid udīritam |
ataḥ śivaś ca viṣṇuś ca jagato hitakāraḥ ||11||

vastunaḥ sthiti-saṁhārau kāryau śāstra-pravartakau |
brahmaiva tādrśam yasmāt sarvātmakatayoditau ||12||

nirdoṣa-pūrṇa-guṇatā tat-tac-chāstre tayoḥ kṛtā |
bhoga-mokṣa-phale dātum śaktau dvāv api yady api ||13||

bhogaḥ śivena mokṣas tu viṣṇuneti viniścayaḥ |
loke 'pi yat prabhur bhūṅkte tan na yacchati karhicit ||14||

ati-priyāya tad api diyate kvacid eva hi |
nityatārtha-pradānena tadyatvaṁ tad-āśrayaḥ ||15||

pratyekaṁ sādhanāś caitad dvitīyārthe mahāñ chramaḥ |
jīvāḥ svabhāvato duṣṭā doṣābhāvāya sarvadā ||16||

śravaṇādi tataḥ premnā sarvaṁ kāryaṁ hi siddhyati |
mokṣas tu sulabho viṣṇor bhogaś ca śivatas tathā ||17||

samarpaṇenātmano hi tadīyatvaṁ bhaved dhruvam |
atadīyatayā cāpi kevalaś cet samāśritaḥ ||18||

tad-āśraya-tadīyatva-buddhyai kimcit samācaret |
sva-dharmam anuṣṭhan vai bhāra-dvaiguṇyam anyathā ||19||

iy evaṁ kathitaṁ sarvaṁ naitaj jñāne bhramaḥ punaḥ ||20||

3. Siddhānta-muktāvalī

natvā hariṁ pravakṣyāmi sva-siddhānta-viniścayam |
kṛṣṇa-sevā sadā kāryā mānasī sā parā matā ||1||

cetas-tat-pravaṇam sevā tat-siddhyai tanu-vittajā |
tataḥ saṁsāra-duḥkhasya nivṛttir brahma-bodhanam ||2||

param brahma tu kṛṣṇo hi sac-cid-ānandakam bṛhat |
dvi-rūpam tad dhi sarvam syād ekam tasmād vilakṣaṇam ||3||

aparam tatra pūrvasmin vādino bahudhā jaguḥ |
māyikam sagaṇam kāryam svatantram ceti naikadhā ||4||

tad evaitat-prakāreṇa bhavatīti śruter matam |
dvi-rūpam cāpi gaṅgāvaj jñeyam sā jala-rūpiṇī ||5||

māhātmya-saṁyutā nṛṇām sevatām bhukti-muktidā |
maryādā-mārga-vidhinā tathā brahmāpi budhyatām ||6||

tatraiva devatā-mūrti-bhaktyā yā dṛśyate kvacit |
gaṅgāyām ca viśeṣeṇa pravāhā-bheda-buddhaye ||7||

pratyakṣā sā na sarveṣāṁ prākāmyam syāt tayā jale |
vihitā ca phalāt tad dhi pratīyāpi viśiṣyate ||8||

yathā jalam tathā sarvam yathā śaktā tathā bṛhat |
yathā devī tathā kṛṣṇas tatrāpy etat ihocyate ||9||

jagat tu tri-vidham proktaṁ brahma-viṣṇu-śivās tataḥ |
devatā-rūpavat proktā brahmaṇīttham harir mataḥ ||10||

kāma-cāras tu loke ' smin brahmādibhyo na cānyathā |
paramānanda-rūpe tu kṛṣṇe svātmani niścayaḥ ||11||

atas tu brahma-vādena kṛṣṇe buddhir vidhiyatām |
ātmani brahma-rūpe hi chidrā vyomnīva cetanāḥ ||12||

upādhi-nāṣe vijñāne brahmātmatvāvabodhane |
gaṅgā-tīra-sthito yadvad devatām tatra paśyati ||13||

tathā kṛṣṇam param brahma svasmin jñānī prapaśyati |
saṁsārī yas tu bhajate sa dūra-stho yathā tathā ||14||

apekṣita-jalādīnām abhāvāt tatra duḥkha-bhāk |
tasmāc chrī-kṛṣṇa-mārga-stho vimuktaḥ sarva-lokataḥ ||15||

ātmānanda-samudra-sthaṁ kṛṣṇam eva vicintayet |
lokārthī ced bhajet kṛṣṇam kliṣṭo bhavati sarvathā ||16||

kliṣṭo 'pi ced bhajet kṛṣṇam loko naśyati sarvathā |
jñānābhāve puṣṭi-mārgī tiṣṭhet pūjotsavādiṣu ||17||

maryādā-sthas tu gaṅgāyām śrī-bhāgavata-tat-paraḥ |
anugrahaḥ puṣṭi-mārgē niyāmaka iti sthitiḥ ||18||

ubhayos tu krameṇaiva pūrvoktaiva phaliṣyati |
jñānādhiko bhakti-mārga evaṁ tasmān nirūpitaḥ ||19||

bhakty-abhāve tu tīra-stho yathā duṣṭaiḥ sva-karmabhiḥ |
anyathā-bhāvam āpannas tasmāt sthānāc ca naśyati ||20||

evaṁ sva-śāstra-sarvasvaṁ mayā guptaṁ nirūpitaṁ |
etad budhvā vimucyate puruṣaḥ sarva-saṁśayāt ||21||

4. Puṣṭi-pravāha-maryādā-bhedah

puṣṭi-pravāha-maryādā viśeṣeṇa pṛthak pṛthak |
jīva-deha-kriyā-bhedaiḥ pravāheṇa phalena ca ||1||

vakṣyāmi sarva-sandehā na bhaviṣyanti yac chruteḥ |
bhaktgi-mārgasya kathanāt puṣṭir astīti niścayaḥ ||2||

dvau bhūta-sargāv¹ ity ukteḥ pravāho 'pi vyavasthitaḥ |
vedasya vidyamānatvān maryādāpi vyavasthitā ||3||

kaścid eva hi bhakto hi yo mad-bhakta itīraṇāt² |
sarvotkarṣa-kathanāt puṣṭir astīti niścayaḥ ||4||

na sarvo 'taḥ pravāhād dhi bhinno vedāc ca bhedataḥ |
yadā yaseti³ vacanān nāhaṁ vedair itīraṇāt⁴ ||5||

mārgaikatve 'pi ced antyau tanū bhakty-āgamau matau |
na tad yuktaṁ sūtrato hi bhinno yuktyā hi vaidikaḥ ||6||

jīva-deha-kṛtīnām ca bhinnatvaṁ nityatāsruteḥ |
yathā tadvat puṣṭi-mārge dvayor api niṣedhataḥ ||7||

pramāṇa-bhedād bhinno hi puṣṭi-mārgo nirūpitaḥ |
sarga-bhedam pravakṣyāmi svarūpa-pāṅka-kriyāyutam ||8||

icchā-mātreṇa manasā pravāham sṛṣṭavān hariḥ |
vacasā veda-mārgam hi puṣṭim kāyena niścayaḥ ||9||

mūlecchātaḥ phalam loke vedoktaṁ vaidike 'pi ca |
kāyena tu phalam puṣṭau bhinnechāto 'pi naikatā ||10||

tān ahaṁ dviṣato vākyād⁵ bhinnā jīvāḥ pravāhiṇaḥ |
ata evetarau bhinnau sāntau mokṣa-praveṣataḥ ||11||

tasmāj jīvāḥ puṣṭi-mārge bhinnā eva na saṁśayaḥ |
bhagavad-rūpa-sevārtham tat-sṛṣṭir nānyathā bhavet ||12||

svarūpeṇāvatāreṇa liṅgena ca guṇena ca |
tāratamyam na svarūpe dehe vā tat-kriyāsu vā ||13||

tathāpi tāvatā kāryam yāvat tasya karoti yaḥ |
te hi dvidhā śuddha-miśra-bhedān miśrās tridhā punaḥ ||14||

¹ Bhagavad-Gītā 16.6

² Bhagavad-Gītā 12.4

³ Bhāgavata-Purāṇa 4.29.46

⁴ Bhagavad-Gītā 11.53

⁵ Bhagavad-Gītā 16.19

pravāhādi-vibhedena bhagavat-kārya-siddhaye |
puṣṭyā vimīśrāḥ sarva-jñāḥ pravāheṇa kriyā-ratāḥ ||15||

maryādayā guṇa-jñās te śuddhāḥ premṇātidurlabhāḥ ||
evam sargas tu teṣāṃ hi phalaṃ tv atra nirūpyate ||16||

bhagavān eva hi phalaṃ sa yathāvīrbhaved bhuvī |
guṇa-svarūpa-bhedena tathā phalaṃ bhavet ||17||

āsaktau bhagvān eva śāpam dāpayati kvacit |
ahamkāre 'tha vā loke tan-mārga-sthāpanāya hi ||18||

na te pāṣaṇḍatām yānti na ca rogādy-upadravāḥ |
mahānubhāvāḥ prāyeṇa śāstram śuddhatva-hetave ||19||

bhagavat-tāratamyena tāratamyam bhajanti hi |
vaidikatvam laukikatvam kāpatyāt teṣu nānyathā ||20||

vaiṣṇavatvam hi sahaḥ tato 'nyatra viparyayaḥ |
sambadhinā tu ye jīvāḥ pravāha-sthās tathāpare ||21||

carṣaṇī-śabda-vācyas te te sarve sarva-vartmasu |
kṣaṇāt sarvatvam āyanti rucis teṣāṃ na kutracit ||22||

teṣāṃ kriyāṅusāreṇa sarvatra sakalam phalaṃ |
pravāha-shān pravakṣyāmi svarūpāṅga-kriyāyutān ||23||

jīvās te hy āsurāḥ sarve pravṛtṭim cet varṇitāḥ⁶ |
te ca dvidhā prakīrtyante hy ajña-durjña-vibhedataḥ ||24||

durjñās te bhagavat-proktā hy ajñās tān anu ye punaḥ |
pravāhe ' samāgatya puṣṭi-sthas tair na yujyate |
so 'pi tais tat-kule jātaḥ karmaṇā jāyate yataḥ ||25||

⁶ Bhagavad-Gītā 16.7

5. Siddhānta-rahasyam

śrāvaṇasyāmale pakṣe ekādaśyām mahā-niśi |
sākṣād bhagavatā proktaṁ tad akṣaraśa ucyate ||1||

brahma-sambandha-karaṇāt sarveṣāṁ deha-jīvayoḥ |
sarva-doṣa-nivṛttir hi doṣāḥ pañca-vidhāḥ smṛtāḥ ||2||

sahajā deśa-kālotthā loka-veda-nirūpitāḥ |
sāmyogajāḥ sparśajāś ca na mantavyāḥ kathamcāna ||3||

anyathā sarva-doṣāṇāṁ na nivṛttiḥ kathamcāna |
asamarpita-vastūnāṁ tasmād varjanam ācaret ||4||

nivedibhiḥ samarpyaiva sarvaṁ kuryād iti sthitiḥ
na mataṁ deva-devasya sāmibhukta-samarpaṇam ||5||

tasmād ādau sarva-kārye sarva-vastu-samarpaṇam |
dattāpahāra-vacanāṁ tathā ca sakalāṁ hareḥ ||6||

na grāhyam iti vākyam hi bhinna-mārga-param matam |
sevakānāṁ yathā loke vyavahāraḥ prasiddhyati ||7||

tathā kāryam samarpyaiva sarveṣāṁ brahmatā tataḥ |
gaṅgātvaṁ sarva-doṣāṇāṁ guṇa-doṣādi-varṇanā ||8||

gaṅgātvena nirūpyā syāt tadvad atrāpi caiva hi ||8½||

6. Nava-ratnam

cintā kāpi na kāryā niveditātmabhiḥ kadāpīti |
bhagavān api puṣṭi-stho na kariṣyati laukikīm ca gatim ||1||

nivedanam tu smartavyam sarvathā tādrśair janaiḥ |
sarveśvaraś ca sarvātmā nijecchātaḥ kariṣyati ||2||

sarveṣām prabhu-sambandho na pratyekam iti sthitiḥ |
ato 'nya-viniyoge 'pi cintā kā svasya so 'pi cet ||3||

ajñānād athavā jñānāt kṛtam ātma-nivedanam |
yaiḥ kṛṣṇa-sātkṛta-prāṇais teṣām kā parivedanā ||4||

tathā nivedane cintā tyājā śrī-puruṣottame |
viniyoge 'pi sā tyājyā samartho hi hariḥ svataḥ ||5||

loke svāsthyaṁ tathā vede haris tu na kariṣyati |
puṣṭi-mārga-sthito yasmāt sākṣiṇo bhavataḥkilāḥ ||6||

sevā-kṛtir guror ajñā bādhanam vā haricchayā |
ataḥ sevā-param cittaṁ vidhāya sthīyatām sukham ||7||

cittodvegam vidhāyāpi harir yad yat kariṣyati |
tathaiva tasya līleti matvā cintām drutaṁ tyajet ||8||

tasmāt sarvātmanā nityam śrī-kṛṣṇaḥ śaraṇam mama |
vadabhir evam satatam stheyam ity eva me matiḥ ||9||

7. Antaḥ-karaṇa-prabodhaḥ

antaḥ-karaṇa mad-vākyam sāvadhānatayā śṛṇu |
kṛṣṇāt param nāsti daivam vastuto doṣa-varjitam ||1||

cāṇḍālī ced rāja-patnī jātā rājñā ca mānitā |
kadācid apamāne 'pi mūlataḥ kā kṣatir bhavet ||2||

samarpaṇād aham pūrvam uttamaḥ kim sadā sthitaḥ |
kā mamādhamatā bhāvya paścāt tāpo yato bhavet ||3||

satya-saṅkalpato viṣṇur nānyathā tu kariṣyati |
ājñāiva kāryā satataṁ svāmi-droho 'nyathā bhavet ||4||

sevakasya tu dharmo 'yam svāmī svasya kariṣyati |
ājñā pūrvam tu yā jātā gaṅgā-sāgara-saṅgame ||5||

yāpi paścān madhuvane na kṛtam tad dvayam mayā |
deha-deśa-parityāgas tṛtīyo loka-gocaraḥ ||6||

paścāt tāpaḥ katham tatra sevako 'ham na cānyathā |
laukika-prabhuvat kṛṣṇo na draṣṭavyaḥ kadācana ||7||

sarvam samarpitam bhaktyā kṛtārtho 'si sukhī bhava |
prauḍhāpi duhitā yadvat snehān na preṣyate vare ||8||

tathā dehe na kartavyam varas tuṣyati nānyathā |
lokavac cet sthitir me syāt kim syād iti vicāraya ||9||

aśakye harir evāsi moham mā gāḥ kathamcana |
iti śrī-kṛṣṇa-dāsasya vallabhasya hitam vacaḥ ||10||

cittam prati yadākarṇya bhakto niścintatām vrajet ||11||

8. Viveka-dhairyāśrayaḥ

viveka-dhairye satataṁ rakṣaṇīye tathāśrayaḥ |
vivekas tu hariḥ sarvaṁ nijecchātaḥ kariṣyati ||1||

prārthite vā tataḥ kiṁ syāt svāmy-abhiprāya-saṁśayāt |
sarvatra tasya sarvaṁ hi sarva-sāmarthyam eva ca ||2||

abhimānaś ca samtyājyaḥ svāmy-adhīnatva-bhāvanāt |
viśeṣataś ced ājñā syād antaḥ-karaṇa-gocaraḥ ||3||

tadā viśeṣa-gaty-ādi bhāvyaṁ bhinnam tu daihikāt |
āpad-gaty-ādi-kāryeṣu haṭhas tyājyaś ca sarvathā ||4||

anāgrahaś ca sarvatra dharmādharma-darśanam |
viveko 'yaṁ samākhyāto dhairyaṁ tu vinirūpyate ||5||

tri-duḥkha-sahanam dhairyaṁ āmrteḥ sarvataḥ sadā |
takravad dehavad bhāvyaṁ jaḍavad gopa-bhāryavat ||6||

pratīkāro yadṛcchātaḥ siddhaś cen nāgrahī bhavet |
bhāryādīnām tathānyeṣām asataś cākramam sahet ||7||

svyam indriya-karyāṇi kāya-vān-manasā tyajet |
aśureṇāpi kartavyam svasyāsāmarthya-bhāvanāt ||8||

aśakye harir evāsti sarvam āśrayato bhavet |
etat sahanam atroktam āśrayo 'to nirūpyate ||9||

aihike para-loke ca sarvathā śaraṇam hariḥ |
duḥkha-hānau tathā pāpe bhaye kāmādy-apūraṇe ||10||

bhakta-drohe bhakty-abhāve bhaktaiś cātikrame kṛte |
aśakye vā suśakye vā sarvathā śaraṇam hariḥ ||11||

ahaṅkāra-kṛte caiva poṣya-poṣaṇa-rakṣaṇe |
poṣyātikramaṇe caiva tathāntevāsy-atikrame ||12||

alaukika-maṇaḥ-siddhau sarvathā śaraṇam hariḥ |
evam citte sadā bhāvyaṁ vācā ca parikīrtayet ||13||

anyasya bhajanam tatra svato gamanam eva ca |
prārthanāḥ kārya-mātre 'pi tathānyatra vivarjayet ||14||

aviśvāso na kartavyaḥ sarvathā bādhakas tu saḥ |
brahmāstra-cātakau bhāvyaḥ prāptam seveta nirmamaḥ ||15||

yathā kathamcit kār्याṇi kuryād uccāvacāny api |
kiṁ vā prokṭena bahunā śaraṇam bhāvayed dhariḥ ||16||

evam āśrayaṇam prokṭam sarveśāṁ sarvadā hitam |
kalau bhakty-ādi-mārgā hi duḥśādhyā iti me matiḥ ||17||

9. Śrī-kṛṣṇāśrāyaḥ

savca-mārgeṣu naṣṭeṣu kalau ca khala-dharmaṇi |
pāṣaṇḍa-pracure loke kṛṣṇa eva gatir mama ||1||

mlecchākṛānteṣu deṣeṣu pāpaika-nilayeṣu ca |
sat-pīḍā-vyagra-lokeṣu kṛṣṇa eva gatir mama ||2||

gaṅgādi-tīrtha-varyeṣu duṣṭair evāvṛteṣv iha |
tirohitādhidaiveṣu kṛṣṇa eva gatir mama ||3||

ahaṁkāra-vimūḍheṣu satsu pāpānuvartīṣu |
lābha-pūjārtha-yatneṣu kṛṣṇa eva gatir mama ||4||

aparijñāna-naṣṭeṣu mantreṣv avrata-yogiṣu |
tirohitārtha-deveṣu kṛṣṇa eva gatir mama ||5||

nānā-vāda-vinaṣṭeṣu sarva-karma-vratādiṣu |
pāṣaṇḍaika-prayatneṣu kṛṣṇa eva gatir mama ||6||

ajāmilādi-doṣāṇāṁ nāśako 'nubhave sthitaḥ |
jñāpitākhila-māhātmyaḥ kṛṣṇa eva gatir mama ||7||

prākṛtāḥ sakalā devā gaṇitānandakāṁ bṛhat |
pūrṇānando haris tasmāt kṛṣṇa eva gatir mama ||8||

viveka-dhairya-bhakty-ādi-rahitasya viśeṣataḥ |
pāpāsaktasya dīnasya kṛṣṇa eva gatir mama ||9||

sarva-sāmarhya-sahitaḥ sarvatraivākhilārtha-kṛt |
śaraṇa-stha-samuddhāraṁ kṛṣṇaṁ vijñāpayāmy aham ||10||

kṛṣṇāśrayam idaṁ stotraṁ yaḥ paṭhet kṛṣṇa-sannidhau |
tasyāśrayo bhavet kṛṣṇa iti śrī-vallabho 'bravīt ||11||

10. Catuḥ-ślokī

sarvadā sarva-bhāvena bhajanīyo vrajādhipaḥ |
svasyāyam eva dharmo hi nānyaḥ kvāpi kadācana ||1||

evaṁ sadā sma kartavyaṁ svayam eva kariṣyati |
prabhuḥ sarva-samartho hi tato niścintatām vrajet ||2||

yadi śrī-gokulādhiśo dhṛtaḥ sarvātmanā hṛdi |
tataḥ kim aparāṁ brūhi laukikair vaidikair api ||3||

ataḥ sarvātmanā śaśvad golukeśvara-pādayoḥ |
smaraṇaṁ bhajanaṁ cāpi na tyājyam iti me matiḥ ||4||

11. Bhakti-vardhini

yathā bhaktiḥ pravṛddhā syāt tathopāyo nirūpyate |
bīja-bhāve dṛḍhe tu syāt tyāgac chravaṇa-kīrtanāt ||1||

bīja-dārḍhya-prakāras tu gṛhe sthitvā sva-dharmataḥ |
avyāvṛtto bhajet kṛṣṇam pūjayā śravaṇādibhiḥ ||2||

vyāvṛtto 'pi harau cittaṁ śravaṇādau nyaset sadā |
tataḥ premā tathāsaktir vyasanam ca yadā bhavet ||3||

bījam tad ucyate śāstre dṛḍham yan nāpi naśyati |
snehād rāga-vināśaḥ syād āsaktiḥ syād grhāruciḥ ||4||

gṛha-sthānām bādhatvam anātmatvam ca bhāsate |
yadā syād vyasanam kṛṣṇe kṛtārthaḥ syāt tadaiva hi ||5||

tādṛśasyāpi satatam geḥa-sthānām vināśakam |
tyāgam kṛtvā yated yas tu tad-arthārthaika-mānasah ||6||

labhate sudṛḍham bhaktim sarvato 'bhyadhikām parām |
tyāge bādha-bhūyastvam duḥsamsargāt tahānnataḥ ||7||

ataḥ stheyam hari-sthāne tadīyaiḥ saha tat-paraiḥ |
adūre viprakarṣe vā yathā cittaṁ na duśyati ||8||

sevāyām vā kathāyām vā yasyāsaktir dṛḍhā bhavet |
yāvaj jīvam tasya nāśo na kvāpi matir mama ||9||

bādha-sambhāvanāyām tu naikānte vāsa iśyate |
haris tu sarvato rakṣām kariṣyati na saṁśayaḥ ||10||

ity evam bhagavac-chāstram gūḍha-tattvam nirūpitam |
ya etat samādhīyāta tasyāpi syād dṛḍhā ratiḥ ||11||

12. Jala-bhedah

namaskṛtya hariṁ vaksye tad-guṇānām vibhedakān |
bhāvān vimśatidhā bhinnān sarva-saṁdeha-vārakān ||1||

guṇa-bhedās tu tāvanto yavanto hi jale matāḥ |
gāyakāḥ kūpa-saṁkāsā gandharvā iti viśrutāḥ ||2||

kūpa-bhedās tu yāvantas tāvantas te 'pi sammatāḥ |
kulyāḥ paurāṇikāḥ proktāḥ pāraparya-yutā bhuvī ||3||

kṣetra-praviṣṭās te cāpi saṁsārotpatti-hetavaḥ |
veśyādi-sahitā mattā gāyakā garta-saṁjñitāḥ ||4||

jalārtham eva gartāsu nīcā gānopajīvināḥ |
hradās tu paṇḍitāḥ proktā bhagavac-chāstra-tat-parāḥ ||5||

saṁdeha-vārakās tatra sudā gambhīra-mānasāḥ |
saraḥ-kamala-sampūrṇāḥ prema-yuktās tathā budhāḥ ||6||

alpa-śrutāḥ prema-yuktā veśantāḥ parikīrtitāḥ |
karma-śuddhāḥ palvalāni tathālpa-śruti-bhaktayaḥ ||7||

yoga-dhyānādi-saṁyuktā guṇā varṣyāḥ prakīrtitāḥ |
tapo-jñānādi-bhāvena svedajāṣ tu prakīrtitāḥ ||8||

alaukikena jñānena ye tu proktā harer guṇāḥ |
kadācit kāḥ śabda-gamyāḥ patac-chabdāḥ prakīrtitāḥ ||9||

devādy-upāsanodbhūtāḥ pṛṣvā bhūmer ivodgatāḥ |
sādhanādi-prakareṇa navadhā bhakti-mārgataḥ ||10||

prema-pūrtyā sphurad-dharmāḥ syandamānāḥ prakīrtitāḥ |
yādṛśās tādṛśāḥ proktā vṛddhi-kṣaya-vivarjitāḥ ||11||

sthāvarās te samākhyātā maryādaika-pratiṣṭhitāḥ |
aneka-janma-saṁsiddhā janma-prabhṛti sarvadā ||12||

saṅgādi-guṇa-doṣābhyām vṛddhi-kṣaya-yutā bhuvī |
nirantarodgama-yutā nadyas te parikīrtitāḥ ||13||

etādṛśāḥ svatantrās cet sindhavaḥ parikīrtitāḥ |
pūrṇā bhagavadiyā ye śeṣa-vyāsāgni-mārutāḥ ||14||

jaḍa-nārada-maitrādy āste samudrāḥ prakīrtitāḥ |
loka-veda-guṇair miśra-bhāvenaike harer guṇān ||15||

varṇayanti samudrās te kṣarādyāḥ ṣaṭ prakīrtitāḥ |
guṇātītatayā śuddhān sac-cid-ānanda-rūpiṇaḥ ||16||

sarvān eva guṇān viṣṇor varṇayanti vicakṣaṇāḥ |
te 'mṛtodāḥ samākhyātās tad-vāk-pānaṁ sudurlabham ||17||

tādṛśānām kvacid vākyam dūtānām iva varṇitam |
ajāmila-karṇanavad bindu-pānaṁ prakīrtitam ||18||

rāga-jñānādi-bhāvānām sarvathā nāśanam yadā |
tadā lehanam ity uktam svānandodgama-kāraṇam ||19||

uddhṛtodakavat sarve patitodakavat tathā |
uktātirikta-vākyāni phalam cāpi tathā tataḥ ||20||

iti jīvendriya-gatā nānā-bhāvaṁ gatā bhuvi |
rūpataḥ phalataś caiva guṇā viṣṇor nirūpitāḥ ||21||

13. Pañca-padyāni

śrī-kṛṣṇa-rasa-vikṣipta-mānasā rati-varjitāḥ |
anirvṛtāḥ loka-vede mukhyās te śravaṇotsukāḥ ||1||

viklinna-manaso ye tu bhagavat-smṛti-vihvalāḥ |
arthaika-niṣṭhās te cāpi madhyamāḥ śravaṇotsukāḥ ||2||

niḥsandigdham kṛṣṇa-tattvam sarva-bhāvena ye viduḥ |
te tv āveśāt tu vikalā nirodhād vā na cānyathā ||3||

pūrṇa-bhāvena pūrṇārthāḥ kadācin na tu sarvadā |
anyāsaktās tu ye kecid adhamāḥ parikīrtitāḥ ||4||

ananya-manaso martyā uttamāḥ śravaṇādiṣu |
deśa-kāla-dravya-karṣṇa-mantra-karma-prakārataḥ ||5||

14. Sannyāsa-nirṇayaḥ

paścāt tāpa-nivṛtṭy-arthaṁ parityāgo vicāryate |
sa mārḡā-dvitaye prokto bhaktau jñāne viśeṣataḥ ||1||

karma-mārḡe na kartavyaḥ sutarām kali-kālataḥ |
ata ādau bhakti-mārḡe kartavyatvāvicāraṇā ||2||

śravaṇādi-prasidhy-arthaṁ kartayvaś cet sa neṣyate |
sahāya-saṅga-sādhyatvāt sādhanānām ca rakṣaṇāt ||3||

abhimānān niyogāc ca tad-dharmais ca nirodhataḥ |
grhāder bādhatvena sādhanārthaṁ tathā yadi ||4||

agre 'pi tādrśair eva saṅko bhavati nānyathā |
svayaṁ ca viṣayākrāntaḥ pāṣaṇḍī syāt tu kālataḥ ||5||

viṣayākrānta-dehānām nāveśaḥ sarvadā hareḥ |
ato 'tra sādhanē bhaktau naiva tyāgaḥ sukhāvahaḥ ||6||

virahānubhavārthaṁ tu parityāgaḥ praśasyate |
svīya-bandha-nivṛtṭy-arthaṁ veśaḥ so 'tra nānyathā ||7||

kaudīṇyo gopikāḥ proktā guravaḥ sādhanam ca tat |
bhāvo bhāvanayā siddhaḥ sādhanam nānyad iṣyate ||8||

vikalatvaṁ tathāsvāsthyam prakṛtiḥ prakṛtam na hi |
jñānam guṇāś ca tasyaivam vartamānasya bādhakāḥ ||9||

satya-loke sthitir jñānāt samnyāsenā viśeṣāt |
bhāvanā sādhanam yatra phalam cāpi tathā bhavet ||10||

tādrśāḥ satya-lokādau tiṣṭhanty eva na saṁśayaḥ |
bahiś cet prakāṭaḥ svātmā vanhnivat praviśed yadi ||11||

tadaiva sakalo bandho nāsam eti na cānyathā |
guṇāś tu saṅga-rāhityāj jīvanārtham bhavanti hi ||12||

bhagavān phala-rūpatvān nātra bādha iṣyate |
svāsthya-vākyam na kartavyam dayātur na virudhyate ||13||

durlabho 'yam parityāgaḥ premṇā sidhyati nānyathā |
jñāna-mārḡe tu samnyāso dvi-vidho 'vicāritaḥ ||14||

jñānārtham uttarāṅgam ca siddhir janma-śataiḥ param |
jñānam ca sādhanāpekṣam yajñādi-śravaṇān matam ||15||

ataḥ kalau sa samnyāsaḥ paścāt tāpāya nānyathā |
pāṣaṇḍitvaṁ bhavaec cāpi tasmāj jñāne na samnyaset ||16||

sutarām kali-doṣāṇām prabalatvād iti sthitam |
bhakti-mārge 'p ced doṣas tadā kim kāryam ucyate ||17||

atrārambhe na nāsaḥ syād dṛṣṭāntasyāpy abhāvataḥ |
svāsthya-hetoḥ parityāgād bādhaḥ kenasya sambhavet ||18||

harir atra na śaknoti kartum bādham kuto 'pare |
anyathā mātaro bālān na stanyaiḥ pupusuḥ kvacit ||19||

jñāninām apii vākyena na bhaktaṁ mohaiṣyati |
ātma-pradaḥ priyās cāpi kim arthaṁ mohaiṣyati ||20||

tasmād ukta-prakāreṇa parityāgo vidhiyatām |
anyathā bhraṣyate svārthād iti me niścītā matiḥ ||21||

iti kṛṣṇa-prasādena vallabhena viniścitam |
samnyāsa-varaṇaṁ bhaktāv anyathā patito bhavet ||22||

15. Nirodha-lakṣaṇam

yac ca duḥkham yaśodāyā nandādīnām ca gokule |
gopikānām tu yad duḥkham tad duḥkham syān mama kvacit ||1||

gokule gopikānām tu sarveṣām vraja-vāsinām |
yat sukham samabhūt tan me bhagavān kiṁ vidhāsyati ||2||

uddhavāgamane jāta utsavaḥ sumahān yathā |
vṛndāvane gokule vā tathā me manasi kvacit ||3||

mahatām kṛpayā yāvad bhagavān dayayiṣyati |
tāvad ānanda-sandohaḥ kīrtiyamānaḥ sukhāya hi ||4||

mahatām kṛpayā yadvat kīrtanam sukhadam sadā |
na tathālaukikānām tu snigdha-bhojana-rūkṣavat ||5||

guṇa-gāne sukhāvāptir govindasya prajāyate |
yathā tathā śukādīnām naivātmani kuto 'nyataḥ ||6||

kliṣyamānān janān dṛṣṭvā kṛpā-yukto yadā bhavet |
tadā sarvaṁ sadānandam hṛdi stham nirgataṁ bahiḥ ||7||

sarvānanda-mayasāpi kṛpānandaḥ sudurlabhaḥ |
hṛd-gataḥ sva-guṇāñ chrutvā pūrṇaḥ plāvayate janān ||8||

tasmāt sarvaṁ parityajya niruddhaiḥ sarvadā guṇāḥ |
sadānanda-parair geyāḥ sac-cid-ānandatā tataḥ ||9||

aham nirudho rodhena nirodha-padavīm gataḥ |
niruddhānām tu rodhāya nirodham varṇayāmi te ||10||

hariṇā ye vinirmuktās te magnā bhava-sāgare |
ye niruddhās ta evātra modam āyānti ahar-nīsam ||11||

saṁsārāveśa-duṣṭānām indriyāṇām hitāya vai |
kṛṣṇasya sarva-vastūni bhūmna īśasya yojayet ||12||

guṇeṣv āviṣṭa-cittānām sarvadā mura-vairiṇaḥ |
saṁsāra-viraha-kleśau na syātām harivat sukham ||13||

tadā bhavet dayālutvam anyathā krūratā matā |
bādha-śaṅkāpi nāsty atra tad-adhyāso ' pi sidhyati ||14||

bhagavad-dharma-sāmarthyād virāgo viṣaye sthiraḥ |
gauṇair hari-sukha-sparṣān na duḥkham bhāti karhicit ||15||

evam jñātvā jñāna-mārgād utkarṣaṁ hari-varṇane |
amatsarair alubdhais ca varṇanīyāḥ sadā guṇāḥ ||16||

hari-mūrtiḥ sadā dhyeyā saṅkalpād api tatra hi |
darśanaṁ sparśanaṁ spaṣṭaṁ tathā kṛti-gatī sadā ||17||

śravaṇaṁ kīrtanaṁ spaṣṭaṁ putre kṛṣṇa-priye ratiḥ |
pāyor mālāṁśa-tyāgena śeṣa-bhāvaṁ tanau nayet ||18||

yasya vā bhagavat-kāryaṁ yadā spaṣṭaṁ na dṛśyate |
tadā vinigrahas tasya kartavya iti niścayaḥ ||19||

nātaḥ parataro mantrō nātaḥ paratarāḥ stavaḥ |
nātaḥ paratarā vidyā tīrthaṁ nātaḥ parāt param ||20||

16. Sevā-phalam

yādr̥sī sevānā proktā tat siddhau phalam ucyate |
alaukikasya dāne hi cādyah̥ sidhyen manorathah̥ ||1||

phalam vā hy adhikāro vā na kālo 'tra niyāmakah̥ |

sevāyām phala-trayam alaukika-sāmarthyam sāyujyam sevopayogi-deho vaikuṅṭhādiṣu |

udvegah̥ pratibandho vā bhogo vā syāt tu bādhakam ||2||

akartayvam̥ bhagavataḥ sarvathā ced gatiḥ na hi |
yathā vā tattva-nirdhāro vivekah̥ sādhanam̥ matam ||3||

bādhakānām parityāgo bhoge 'py ekam̥ tathā param |
niṣpratyūham̥ mahān bhogah̥ prathame viśate sadā ||4||

*sevāyām pratibandhaka-trayam udvegah̥ pratibandho bhogo vā | trāyāṅām sādhanā-
parityāgah̥ kartavyah̥ | bhogo dvi-vidhah̥ laukiko 'laukikaś ca | tatra laukikas tyājya eva |
alaukikas tu phalānām madhye prathame praviśati | pratibandho 'pi dvi-vidhah̥ sādharāṇo
bhagavad-kṛtāś ca | tatrādyo buddhyā tyājyah̥ | bhagavad-kṛtāś cet pratibandhas tadā
bhagavān phalam na dāsyatīti mantavyam | tadā anya-sevāpi vyarthā | tadāsuro 'yam̥ jīva iti
nirdhārah̥ | tadā jñāna-mārgena sthātavyam̥ śokābhāvāyeti vivekah̥ |*

nanu sādharāṇo bhogah̥ katham̥ tyaktavya ity ākāṅkṣāyām āha —

sa-vighno 'lpo ghātakah̥ syād balād etau sadā matau |

sa-vighno 'lpo ghātakah̥ syād iti sa-vighnatvād alpatvād bhogas tyājyah̥ | etau pratibandhakau |

dvitīye sarvathā cintā tyājyā saṁsāra-niścayāt ||5||

dvitīyo bhagavat-kṛta-pratibandhah̥ | jñāna-sthity-abhāve cintā-bhāvārtham āha dvitīya iti |

na tv ādye dātṛtā nāsti

ādya-phalābhāve bhagavato dātṛtvam̥ nāsti | tadā sevā nādhidaivikī ity uktam̥ bhavati |

..... tṛtīye bādhakam̥ gṛham |

bhogābhāvas tadaiva sidhyati yadā gṛha-parityāgah̥ |

avaśyeyam̥ sadā bhāvya sarvam anyan mano-bhramah̥ ||6||

tadīyar api tat kāryam̥ puṣṭau naiva vilambayet |
guṇa-kṣobhe 'pi draṣṭavyam̥ etad eveti me matiḥ ||7||

kusṛṣṭir atra vā kācid utpadyeta sa vai bhramah̥ |